

МАЛИ НАРЕДНИК

Касно поподне нас осморо, четири медицинске сестре, двоје Христићевих, Франц и ја, дошљапасмо до станице кроз блато до колена по јаком пљуску. Наш воз је требало да крене у седам сати али није кренуо скоро до поноћи. У међувремену имали смо част да упознамо врло занимљивог „малог наредника”, најмлађег официра и најмлађег војника у Српској војсци.

Он је – или је можда био – прави наредник. На својој малој војничкој блузи носио је три златне звездице, уместо мача носио је аустријски бајонет, а уместо пушке руски коњички карабин. Прави, добро попуњен реденик му је висео преко рамена јер би иначе опасао његов мајушни струк три пута. Имао је десет година а био је у војсци „дуго”. Тражио је и добио дозволу да оде до куће пре него што су почеле невоље, и сада се одазвао на хитне позиве послате свим војницима на одсуству да се сместа врате у своје јединице. Кућа му је била на три дана хода од Ваљева, најближе железничке станице, и пешачио је цео дан али је каснио и бојао се да ће прекорачити време када војници треба да се врате. Рекао је да би ако касно стигне до свог одредишта „био стрељан као дезертер, и с правом”. Тада би његов пук био осрамоћен. Није имао пара, али нису му ни биле потребне. На војним постајама тражио би векну хлеба као српски војник, и добио би је. Што се тиче спавања, па, ниједан кафеџија не би одбио да понуди једном српском војнику под за спавање.

Пошто наш воз изгледа није намеравао да крене, одвели смо га у град и повели га на ручак у хотел. Јео је халапљиво али озбиљно, заокупљен тиме као одрастао човек, и повремено расправљао о војној ситуацији. И поред свих његових напора приметили смо да помало шепа, и открисмо да је његово мало стопало у страшном

стању. Опанци му нису били по мери и били су скоро распаднути. Имао је пуно пликова и убоја од камења. На његово огромно али не и испољено усхићење, могли смо да му дамо један нов пар.

Сви су га засули питањима, на која је одговарао полако, јако пазећи на своје речи. Кога је оставио код куће? Па, мајку и сестру, која је пет година старија од њега. Његов отац и брат су у војсци. Када је отишао кући на одсуство, могао је да нацепа дрва и донесе воде, да ореже шљиве и нахрани свиње; али најчешће су то морале да раде жене, што је веома лоше. Али шта се може? Његова земља је у рату, а то значи да мушкарци морају да се боре. Ускоро, када његов пук, са којим се ниједан не може упоредити, поштено испраши Швабе, што је неопходно, вратиће се кући и помоћи да се обнови имање. Време је одмицало. Он је и сам добар стрелац, и био је опрезан у рововима, па је унапређен пре свог оца, који је сада, у складу с војничком дисциплином, морао да поздравља свога сина. Али он то никада није дозволио; увек је предупредио оца, а истовремено и сачувао дисциплину, хватајући руку која је требало да га поздрави и љубећи је. Његов пук је негде код Смедерева, али где тачно није хтео да каже, јер шпијуни су свуда – и на то ми упуту опрезан поглед.

Док смо чекали у задимљеној малој станици препуној избеглица, он је стојао прав као стрела пред дамама које су седеле и одбијао да седне. Био је српски војник у друштву цивила који су били љубазни према њему, и док су људи из тог друштва морали да стоје није хтео да седи. Пликови и убоји нека иду одакле су дошли, до ђавола. Али време је одмицало и напао га је непријатељ кога није могао да победи. Устао је у четири сата тога јутра, а сада је било десет увече. Тактичношћу која је била последица дугих година дипломатског живота у европским престоницама, г-ђа Христић је пажљиво направила место на клупи поред себе, које је тренутак касније „Мали наредник” несвесно заузео. Готово истог тренутка глава му је клонула у њено крило, руке су му потражиле њене, и чуо се убедљив, неоспоран доказ да је он прави српски војник: гомила која је гледала зачула је гласно, снажно, мужевно хркање.

Два сата касније, када је наш воз зазвиждао, покупио сам наредника српске војске, са карабином, муницијом, бајонетом, ранцем и осталим, и однео га без отпора до теретног вагона којим ћемо путовати, и положио га на дењак меке одеће, покривши га својом ћебади. Надам се, ако икада у далекој будућности будем овако држао неког дечака блиског себи, да ћу се поносити својим теретом као што сам био поносан ове ноћи. Мало пре нашег растанка сутрадан упитасмо га зар се не боји да се врати у ровове.

„Човек не умире сто пута”, одговорио је мирно.

Готово пожелех да је у страшном покољу до кога је дошло неколико дана касније неки метак нашао „Малог наредника” после неке тренутне победе, неког херојског јуриша његовог вољеног пука. Живот је за њега био тако једноставан! Његова земља је у рату; она мора да је у праву; сви прави мушкарци морају у борбу. А он ју је знао само у данима славне победе.

„Збогом, амерички брате”, промрмљао је на расстанку.*

Превео с енглеског
Бранко Момчиловић

* Fortier Jones, *With Serbia into Exile. An American's Adventures with the Army that Cannot Die* (Са Србијом у изгнанство. Доживљаји једног Американца са бесмртном армијом), New York 1916, 99–105.